

BARTÓK, DÉSI-HUBER, ABA-NOVÁK ÉS SCHÖPFLIN LEVELEI GEREVICH TIBORNAK¹

Dési-Huber István – Gerevich Tibornak²

Méltóságos Uram!

Az, akihez alanti kéresemmel fordultam, tudomásomra hozta, hogy kérdésemre Méltóságod adhat felvilágosítást.

Két éve élünk itt, magam és a barátom, mindketten magyar fiatal művészek, akik rézkarccal is foglalkozunk, s régen keressük az alkalmat, hogy végre munkáink egy részével megjelenhessünk a nyilvánosság előtt, kérve a kritikát. Kapóra jött most az újságokban olvasott hír, amelyből megtudtuk, hogy Firenzében, a fenti társaság nemzetközi rézkarckiállítást rendez.

Nagy hálára kötelezne Méltóságod rövid közlésével, hogy módunkban állna-e itt, hazánktól távol is részt venni a kiállításon, s mik lennének annak módjai, hova kellene benyújtanunk a munkánkat. Talán még fél évet szeretnénk Olaszországban tölteni, hogy ezt az időt a művészetünk érdekében jól kihasználhassuk, s még

¹ Gerevich László hagyatékából, illetve budapesti magántulajdonból (Dési-Huber) közreadja Bardoly István, Markója Csilla (MTA BTK MI). © Gerevich László örökösei

² Írógéppel írt levél másolata. Címzés: Méltóságos Gerevich Tibor Tanár Úrnak, az Istituto Storico Ungherese Igazgatója - Róma - Viale del Policlinico 139. - Magántulajdon. - Dési Huber István (1895-1944) és felesége (1897-1987) 1924-ben részben a gazdasági válság elől, de elsősorban tanulni Milánóba költözött sógorával és barátjával Sugár Andor (1903-1944) festővel, ahol mindketten egy ezüstműves műhelyben helyezkedtek el. A levél akkor íródott, amikor tudomásukra jutott, hogy Torinóban megrendezik a Quadriennale kiállítást és Firenzében nemzetközi rézkarckiállítás lesz. A magyar anyag zsűrizését a Collegium Hungaricum végezte. Választ Dési Huber nem kapott, de ennek ellenére mindkét helyre beküldte rézkarccait, s azokat - kettőt Torinóban, egyet Firenzében - ki is állították. Ld.: Dési Huber Istvánné: *Dési Huber István*. Budapest, 1964. 32-33.; Horváth György: *Dési Huber István*. Budapest, 1976. 46-48. - 1941-ben Detre Lorándnak írt levelében - beszámolva az Ernst Múzeumban Barcsay Jenővel, Domanovszky Endrével, Gadányi Jenővel és Ferenczy Bénivel rendezett kiállításáról - ismét felbukkan Gerevich Tibor: „A megnyitón ott volt mindenki, aki számít, sőt, már előbb is kint jártak, hümmögtek, igen-igen, hisz nem mondom, de hol a korszerűség!, a közérthetőség! és így tovább. Gerevich meg egyenesen kijelentette, ha ilyen a modern magyar művészet, úgy kétségbe kell essen hazája sorsán.” Tímár Árpád: Dési Huber István levelei Detre Lorándnak. *Művészet*, 26, 1985, 5. 6.

1. Gerevich Tibor, 30-as évek eleje.

Gerevich László hagyatékából © Gerevich László örökösei

2. Gerevich Tibor Itáliában, 30-as évek.
Gerevich László hagyatékából © Gerevich László örökösei

láthassunk, s szerettük volna magunkkal vinni egy már itt rendezett kiállítás hírére is.
Előre is sok köszönetet mondok Méltóságodnak, s vagyok mély tisztelettel

Milano, 1927. február 5.

Címem: Stefano Huber, Milano (139), Via Cesare Abba 57/a

*Bartók Béla – Gerevich Tibornak*³

Budapest, 1933. márc. 7., II. Csalán u. 27.

Méltóságos Uram!

Szíves elnézését kérem, hogy levelemmel zavarom. Arra szeretném kérni, méltóztassék unokaöccsémnek, Voit Pálnak segítségére lenni abban, hogy külföldi tanulmányi ösztöndíjat kaphasson. Természetesen csak akkor, ha teljesítményével ezt kiérdemli. Annyi bizonyos, hogy a fiú nagyon szegénysorsú és hogy ennek következtében nem állna módjában tanulmányait más módon kibővíteni.

Kiváló tisztelettel igaz híve

Bartók Béla

³ Kézirat. – Magántulajdon. – Voit Pál (1909–1988) művészettörténész, aki Bartók Béla édesanyja, Voit Paula révén állt rokonságban a zeneszerzővel. „A napsugaras gyermekkor Apám életében a keservesebb iskolaévek követték. Nagyváradot a család kénytelen volt elhagyni, mert az édesapja, Voit Ottó állami hivatalnokként nem volt hajlandó fölesküdni az új impériumra. A vagonlakók sorsára jutott volna ő is, ha a népes rokonság nem fogadja be őket. Természetesen ez nem jelentette azt, hogy megfelelő álláshoz is ilyen egyszerűen lehetett jutni. Amikor pedig ez már biztosítva volt, számolni kellett az állomáshelyek gyakori változásával. A sok-sok költözködés – nagyszüleim házasságuk alatt nyolc alkalommal hurcolkodtak az ország különböző helyeire – állandó iskolaváltoztatással járt.” – írta ifjúsága éveiről leánya, Voit Krisztina. (Édesapáról, Voit Pálról. *Magyar Műemlékvédelem*, 11. 2002. 106.). Tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Keresztényrégészeti Intézetében végezte Gerevich Tibor irányításával, s 1934-ben doktorált. Voit Gerevich egyik legkedvesebb tanítványa volt, akit mindig támogatott, amíg tehetett. Nemcsak demonstrátornak vette maga mellé 1933–1936 között, de 1933–1935-ben a Római Magyar Történeti Intézetbe, 1936–1938-ban pedig 400 pengő belföldi kutatási ösztöndíjhoz segítette, mint az Országos Magyar Gyűjteményegyetem és az Ösztöndíjtanács tagja, illetve a római Collegium Hungaricum kurátora. Ő segítette álláshoz az Iparművészeti Múzeumban is 1936-ban, amelynek utóbb főigazgatója lett.

3. Gerevich Tibor, 30-as évek eleje.
Gerevich László hagyatékából © Gerevich László örökösei

*Aba-Novák Vilmos – Gerevich Tibornak*⁴

Excellenza!

Mellékelem a *Corvina* részére a kívánt rajzot. Mint méltóztatol látni, az nem egy grafikai fragment, hanem a helyszínen készült ötlet, mely tán inkább falra lenne felhasználandó. Persze hová?

Köszönöm a megtiszteltetést, hogy a *Corvinában* megjelenhetek.

Megkülönböztetett hálás tisztelettel köszöntelek Excellenza!

V. Aba-Novák

Bpest 1938 nov. 28.

!! A rajzot fehér papírra kell dolgozni, ha fényképezik! mert a papír némileg áttetsző!

⁴ Kézirat. – Gerevich László hagyatéka. – Gerevich Tibor sokat tett és hatékonyan közreműködött a magyar-olasz kapcsolatok elmélyítésében felhasználva még egyetemista korában kialakított jó személyes kapcsolatait az olasz kulturális és politikai élet prominens személyeivel. A kapcsolatteremtés egyik eszköze volt az 1920-ban alapított Korvin Mátyás Magyar-Olasz Egyesület és 1921–1944 között kiadott olasz nyelvű folyóirata: *Corvina, Rivista di Scienze, Lettere, ed Arti della Società ungherese-italiana Mattia Corvino*. A névleges főszerkesztő a társaság s egyben a Magyar Tudományos Akadémia elnöke Berzeviczy Albert volt, a tényleges szerkesztői munkát azonban Gerevich Tibor és Zambra Alajos végezte. A kor egyik reprezentatív művészeinek, Aba-Novák Vilmosnak (1894–1941) levelében említett rajza azonban nem került közlésre a *Corvina* lapjain.

Schöpflin Aladár – Gerevich Tibornak, Budapest, 1940. október 9.⁵

Kedves jó Tiborkám,

nagy örömmel közlöm veled, hogy az az ügy, amelyben hétfőn nálad jártam, tárgyalanná vált: a fiam tegnap váratlanul, meglepetésképpen leszerelt, s estére már haza is érkezett. Azt az iratot, amelyet aláírtál, most már természetesen nem fogom semmire felhasználni, de elteszem emlékül, mint baráti jóindulatodnak tanúbizonyosságát. Magától értetődőnek tekintem, hogy jóságodért épp olyan hálás vagyok és maradok, mintha kénytelen lettem volna aláírásodat felhasználni.

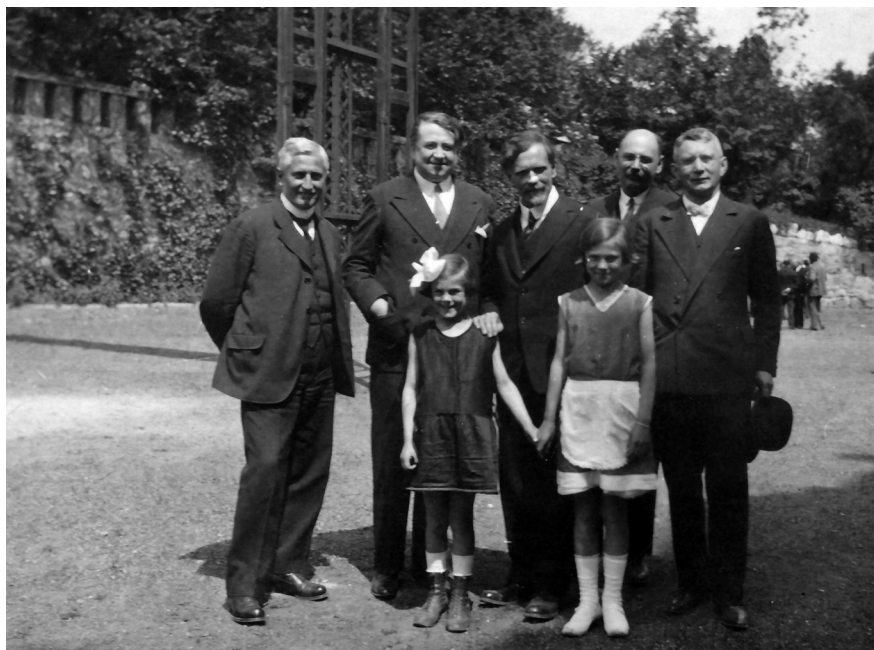
Szeretettel ölel igaz barátod

Schöpflin Aladár

⁵ Kézzel írt levél. – Magántulajdon – Schöpflin Aladár (1872–1950) író, kritikus fiát Schöpflin Gyula (1910–2004) író, Eötvös Collegistát, 1932. június 13-án a politikai rendőrség több társával egyetemben (pl. Fejtő Ferenc, Mód Péter, Rajk László – egy agent provocateur jelentései nyomán – letartóztatta s négy hónap vizsgálati fogság után a Szemák-tanács ugyanennyi idejű elzárásra ítélte, az ügybe nemcsak kollégistákat kevertek bele, így lett sokadrangú vádlott pl. Szántó Piroska festő is. Ld. részletesen: Tombor András: Az 1932-es kommunista szervezkedés a Collegiumban. *Szabadon szolgál a szellem*. Szerk. Kósa László. Budapest, 1995. 127–137. Schöpflin szülei természetesen minden szálát megmozgattak fiuk érdekében, aki ettől az időtől „rovott múltúnak” számított és többet nem került ki a politikai rendőrség látóköréből. Ld.: Schöpflin Gyula: *Szélkiáltó. Emlékezések*. Párizs, 1983. 22–29., 39. „1940 nyarán, Erdély visszacsatolása idején, újra behívtak katonának, nem az ezredemhez, csak egy tartalékszázadhoz, Alsódabasra. Ez volt a kezdete a munkaszolgálatos osztagok megszervezésének; eleinte irodai munkát végeztem, míg egy szép nap utasítás nem jött: jelentkezem a különleges századba – magyarán büntetőszázad volt ez, s a kezdeti zűrzavarra jellemző, hogy voltak benne kommunisták és cigányok, nyilasok és betörők, zsidók és svábok.” Schöpflin 1983. i. m. 40–41. Ebben a helyzetben fordult aggódó édesapja többek között Gerevich Tiborhoz segítségét kérve fia leszereléséhez. Hogy Schöpflin és Gerevich honnan és mikortól ismerte egymást, erről nem tudunk közelebbit, de a Central Kávéház baráti köreitől a *Vásárnapi Ujság* szerkesztőségéig, illetve a Franklin Társulatig, ahol Gerevich igazgatósági tag volt, széles a választék. Azonban az, hogy politikailag kompromittált fia érdekében megkérhette Gerevichet (is) a közbelépésre, bensőségebb kapcsolatra enged következtetni. „Aztán egy októberi nap, mintegy varázsütésre, legtöbbszörünk leszerelték. A szerencsétlen zsidófiukat hozzácsapták egy közönséges munkaszolgálatos századhoz; bennünket, nem-zsidókat, szélnek eresztettek.” Schöpflin 1983. i. m. 41.

4. Gerevich Tibor Rómában Serédi Jusztinián hercegprímással,
1930-as évek második fele. Gerevich László hagyatékából
© Gerevich László örökösei

5. Gerevich Tibor Kodály Zoltánnal és Szekfű Gyulával
a 30-as években. Gerevich László hagyatékából
© Gerevich László örökösei

6. Gerevich Tibor a Palazzo Falconieri teraszán római ösztöndíjasokkal (balra a második Jeges Ernő), 30-as évek.

Gerevich László hagyatékából

© Gerevich László örökösei

7. Gerevich Tibor előad, 1940-es évek.
Gerevich László hagyatékából
© Gerevich László örökösei